

# ARTĂ MUZICALĂ MUSICAL ART

## REFLECȚII MUZICOLOGICE ASUPRA UNEI EXPOZIȚII DE CERAMICĂ

### MUSICOLOGICAL REFLECTIONS ON A CERAMICS EXHIBITION

SVETLANA BADRAJAN<sup>1</sup>,

doctor în studiul artelor, profesor universitar,  
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0000-0002-3842-9676>

CZU 78.01:73

DOI <https://doi.org/10.55383/amtap.2023.1.01>

*Istoria muzicii cunoaște multiple creații inspirate din opere de artă plastică, expoziții, tendințe afirmate inițial în pictură. Textura muzicală reflectă nuanțele de culori, unduiri ale sculpturilor, idei și concepții. La fel și în diferite tablouri sau sculpturi vom descoperi imagini legate nemijlocit de domeniul muzicii: subiecte, instrumente muzicale, personalități ș.a. O expoziție de ceramică, care sugerează prin tematică și ideile promovate, prin legăturile subtile între artele plastice și muzică, fie de natură academică, fie populară, creează reflecții muzicologice și asocieri genuine, este cea prezentată recent (27 ianuarie–26 februarie, 2023) de artistul plastic Oleg Dobrovolschi, cu genericul Între cer și pământ.*

**Cuvinte-cheie:** arte plastice, idei, subiecte, genuri, muzică, expoziție de ceramică, reflecții muzicologice

*The history of music knows multiple creations inspired by works of plastic art, exhibitions, tendencies initially asserted in painting. The musical texture reflects the shades of colors, undulations of the sculptures, ideas and conceptions. Similarly, in various paintings or sculptures we will discover images directly related to the field of music: subjects, musical instruments, personalities, etc. An exhibition of ceramics, which suggests through the theme and the ideas promoted, through the subtle links between the visual arts and music, whether of an academic or popular nature, creates musicological reflections and genuine associations, is the one recently presented (January 27 – February 26, 2023) by plastic artist Oleg Dobrovolschi with the title *Between Heaven and Earth*.*

**Keywords:** plastic arts, ideas, subjects, genres, music, ceramics exhibition, musicological reflections

### Introducere

Muzica și artele plastice dintotdeauna s-au aflat într-o conexiune profundă la nivelul imaginarului și spiritualului, oferind teren fertil pentru nașterea capodoperelor, operelor de mare valoare artistică. Nuanțele de culoare pot fi asociate cu notele muzicale plasate pe o pânză. Uneori există un singur pas între o pictură și o lucrare muzicală și invers, pentru a fi declanșată imaginația creativă. Istoria muzicii ne oferă multiple exemple de creații inspirate din opere de artă plastică, din expoziții. Curente artistice, precum impresionismul, au fost preluate în arta muzicală din pictură. La fel și în diferite tablouri sau sculpturi vom descoperi imagini, elemente legate nemijlocit de domeniul muzicii: subiecte, instrumente muzicale, personalități ș.a.

<sup>1</sup> E-mail: [svetlana.badrajan@amtap.md](mailto:svetlana.badrajan@amtap.md)

### Creării muzicale inspirate din lucrările de artă plastică

Vom găsi în literatura muzicală universală lucrări, care au fost scrise sub impresia unor picturi celebre. Aducem câteva exemple. Compozitorul german Paul Hindemith (1895-1963) surprinde un ecou al propriului destin în lucrarea lui Matthias Grünewald (1470-1528) *Retail de altar de la Isenheim*<sup>1</sup>. În anul 1935, Paul Hindemith, îngrijorat de ascensiunea nazismului, a compus o simfonie cu titlul *Mathis der Maler (Mathis pictorul)* în amintirea maestrului Matthias Grünewald și a capodoperei sale [1]. Regimul nazist a interzis interpretarea lucrării, ceea ce nu l-a oprit pe muzician să o prezinte la Zurich, în anul 1938.

Henri Dutilleux (1916-2013) scrie în anul 1978 creația pentru orchestră *Timbruri, spațiu, mișcare (Timbres, espace, mouvement)* sau *Noaptea înstelată (La Nuit Étoilée)* – o odă lucrării plastice *Noaptea înstelată* a maestrului olandez Vincent Van Gogh (1853-1890)<sup>2</sup>. Henri Dutilleux compune opusul „în timp ce pictorul locuia în azilul mănăstirii Saint-Paul-de-Mausole, din Provence. Din acest cer luminat de stele în flăcări care par să se învârtă, Dutilleux reușește să transcrie «efectul viraj aproape cosmic care iese din el»” [2].

*Dansul macabru* din ciclul de fresce *Triumful și dansul morții*, pictate de maestrul italian Giacomo Borlone de Burchis (1420?-1487?)<sup>3</sup>, devine impuls creator al lucrării *La Danse Macabre* de Camille Saint-Saëns (1835-1921) Tema generală a picturii *Dansul macabru* este moartea în reprezentarea clasică medievală sau un dans macabru, un triumf al Morții și o întâlnire a celor vii cu cei morți, iar creația compozitorului Camille Saint-Saëns vine să ne amintească inevitabilul, omul nu este veșnic [3].

Lucrările artistului plastice Viktor Hartmann (1834-1873) sunt incluse în multe galerii de artă. El este cunoscut și prin design de scenă, cum ar fi pentru opera *Ruslan și Ludmila* de Mihail Glinka (1804-1857). Munca lui Viktor Hartmann a fost reflectată în muzică de prietenul său, compozitorul rus Modest Musorgski (1839-1881), în lucrările pentru pian din suita *Tablouri dintr-o expoziție*<sup>4</sup>.

*Progresul lui Rake* este o operă în trei acte scrisă de Igor Stravinsky (1882-1071), compozitor, pianist și dirijor rus [4], fiind inspirată din opt picturi ale artistului plastic William Hogarth (1697-1764). În anul 1947, Igor Stravinsky a vizitat Institutul de Artă din Chicago, unde au fost expuse o serie de gravuri din secolul al XVIII-lea. A fost impresionat de picturile lui William Hogarth cu titlul *The Rake's Progress*<sup>5</sup>, care i-au sugerat imediat o succesiune de scene de operă. Din primii ani când s-a stabilit în Statele Unite, Igor Stravinsky se gândea să compună o operă pe un text în limba engleză, iar această expoziție a constituit un impuls în a scrie lucrarea. Premiera a avut loc în anul 1951 la Veneția. Astăzi *Progresul lui Rake* este una dintre cele mai apreciate și reprezentate lucrări ale lui Igor Stravinsky [5].

Curenți artistice apărute inițial în pictură au avut reflecții majore în muzică. Numim în acest sens impresionismul și lucrarea lui Claude Monet *Impression, soleil levant*, iar printre compozitorii ce au promovat acest curent se numără Claude Debussy (1862-1918), care în anul 1894 scrie *Prélude à l'après-midi d'un faune (Preludiu la După-amiază unui faun)* după Stéphane Mallarmé – prima lucrare autentic impresionistă.

Cântecele pop-rock au fost inspirate din tablouri celebre. Cântecele formației *Peter Bjorn and John* – *Blue Period Picasso* este o abordare originală a celebrei perioade albastre a lui Pablo Picasso [6]<sup>6</sup>. *Perioada albastră* este un „termen folosit pentru a defini lucrările pictorului spaniol Pablo Picasso când, între 1901 și 1904, a pictat esențial monocromatic în nuanțe de albastru și albastru-verde. Aceste lucrări sumbre sunt acum unele dintre cele mai populare lucrări ale sale, deși a avut dificultăți în a

1 [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Isenheim\\_Altar\\_\(Colmar\)\\_jm01221\\_deriv.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Isenheim_Altar_(Colmar)_jm01221_deriv.jpg).

2 <https://www.astrele.ro/2020/07/27/nasterea-unei-capodopere-noapte-instelata-de-vincent-van-gogh/>.

3 <https://www.atlasobscura.com/places/the-triumph-of-death-clusone-italy>.

4 <https://www.clubuldecultura.ro/tablouri-intr-o-expozitie-de-modest-mussorgski/>.

5 <https://www.khanacademy.org/humanities/renaissance-reformation/britain-18c/britain-ageof-revolution/a/hogarth-a-rakes-progress>.

6 [https://en.wikipedia.org/wiki/Picasso%27s\\_Blue\\_Period](https://en.wikipedia.org/wiki/Picasso%27s_Blue_Period).

le vinde la acea vreme”[7]. Sau piesa lui Tori Amos *16 Shades of Blue* [8] este inspirată de un tablou de Paul Cezanne *La Pendule noire* (1869-1870)<sup>1</sup>, în care pictorul francez a folosit cel puțin 16 tonuri de albastru. Amos a scris piesa „la un an după ce l-a descoperit pe Cezanne și povestește cum, din întâmplare, s-a uitat printr-un album de artă, iar când a ajuns la fotografia tabloului, muzica a pornit în mintea sa”[7]. De asemenea, aici putem menționa și piesa *Big Eyes* în interpretarea artistei Lana Del Rey. Cântecele face parte din coloana sonoră a filmului *Big Eyes* al lui Tim Burton, inspirat din viața Margaretei Keane<sup>2</sup>, care a pictat cu preponderență copii cu ochi mari. Picturile ei din anii 1950-1960 au fost vândute sub numele soțului ei de atunci, Walter [7].

### Universul muzical în opere de artă plastică

Pictori renumiți s-au lăsat inspirați de muzică, un limbaj universal, ce trece dincolo de granițe și de veacuri. Motivele muzicale sunt prezente adesea în lucrările religioase, acestea reprezentând, de cele mai multe ori, armonia cerească. Spre exemplu, Pedro Campaña (1503-1586) – *Triumful Fecioarei înconjurată de îngeri*<sup>3</sup>. Pictura renaștivistă ne-o înfățișează pe Fecioara Maria ținându-l în brațe pe Iisus. Ea este înconjurată de patru îngeri, doi dintre ei au în mâini câte un instrument: o harpă și o vioară.

Portretele multor muzicieni au fost pictate nu numai la comandă, dar și din respect, admirație pentru aceștia. Spre exemplu, mai puțin cunoscut poate fi considerat portretul cântărețului Carlo Broschi, numit Farinelli, din secolul al XVIII-lea, creat de diferiți maeștri, cum ar fi cel al lui Jacopo Amigoni (1682-1752)<sup>4</sup>. Într-un decor arhitectural grandios, celebrul cântăreț este reprezentat la scară naturală, încununat cu lauri de Euterpe. Personajul feminin înaripat din fundal o simbolizează pe Faïma, o zeiță greacă, ce personifică recunoașterea publică, iar bustul zeului Apollo și ghirlanda de flori se numără printre elementele, care reflectă autoritatea artistică a lui Farinelli. Autorul lucrării „este unul dintre cei mai importanți reprezentanți ai picturii rococo în Europa. Acesta l-a întâlnit personal pe Farinelli și a realizat o suită de portrete”[9]. Același personaj este reprezentat de Corrado Giaquinto, aproximativ în anul 1753.

Creată în bronz, în anul 1914, sculptura *Centaur murind* de Émile-Antoine Bourdelle (1861-1929)<sup>5</sup> simbolizează destinul nefericit al unui artist care se luptă cu propria existență și moare cu lira în brațe, reprezentând idealul spre care acesta tindea. Este o lucrare „melancolică despre moartea artistului în care lumea nu mai crede, realizată de Émile-Antoine Bourdelle. Considerat unul dintre cei mai importanți sculptori moderni francezi, Bourdelle și-a făcut ucenicia în atelierul lui Auguste Rodin, a cărui influență este vizibilă în lucrările din tinerețe”[9].

Pot fi aduse încă multe astfel de exemple pe care le întâlnim în istoria muzicii și a artelor plastice, șirul poate continua. Genurile de artă s-au aflat și se află în permanentă interacțiune, fie aceasta se produce conștient, fie inconștient, rezultatul, după cum ne demonstrează istoria poate fi spectaculos, uluitor.

### Lucrări din expoziția de ceramică *Între cer și pământ* a lui Oleg Dobrovolschi în viziune muzicologică

Ne-a impresionat expoziția personală de ceramică cu genericul *Între cer și pământ* a artistului plastic Oleg Dobrovolschi, expusă, recent, în perioada 27 ianuarie – 26 februarie, în incinta Muzeului de Artă din Chișinău. O expoziție captivantă și fascinantă, care a produs vibrații profunde în sufletul

1 <https://www.societe-cezanne.fr/2017/01/18/la-pendule-noire-1869-1870-r136-fwn708/>.

2 <https://edition.cnn.com/style/article/margaret-keane-obit/index.html>.

3 <https://www.facebook.com/MuzeulNationalDeArtaAlRomaniei/posts/3061514940576129/>.

4 <https://www.facebook.com/MuzeulNationalDeArtaAlRomaniei/photos/prima-oprire-de-pe-traseul-muzicii-din-galeria-de-art%C4%83-european%C4%83-este-la-%C8%99coala-/2584673824926912/>.

5 <https://www.britannica.com/biography/Antoine-Bourdelle>.

vizitatorilor, armonizând într-un anumit fel, prin senzații ori imagini, cu universul spiritual al acestora. Pentru un muzician, fie teoretician, fie practicant lucrările expuse au avut, cu siguranță, și repercusiuni proiectate în sfera percepției muzicale. Menționăm că piesele din expoziție se regăsesc și în albumul *Izvoare* al maestrului Oleg Dobrovolschi, editat de curând. Numim câteva dintre lucrări, care au declanșat o proiecție ideatică în sfera muzicologică (și etnomuzicologică), creând diferite asocieri. Piesa *Între Cer și Pământ* (2015)<sup>1</sup> este o aluzie subtilă la un instrument muzical aerofon, legendar, cu sensuri și funcții multiple în cultura tradițională, ca, de altfel, și lucrarea *Bucium* (2016)<sup>2</sup>. În cultura tradițională buciul are mai multe semnificații și utilizări. Dar cel mai reprezentativ în acest context este prezența acestuia în obiceiurile funebre din zona Bucovinei. Semnalele rituale, interpretate la mai multe buciuri cu capetele îndreptate spre pământ, dimineața, până la răsăritul soarelui, realizează o punte virtuală de legătură între cer și pământ, între lumea de aici și de dincolo, facilitând călătoria sufletului în marea lui trecere.

*Flori de colț* (2018)<sup>3</sup> este o altă piesă din colecție. Această plantă, Floarea de colț, reprezintă în tradiția populară românească un simbol al curajului și dragostei, al purității și curățeniei, al tinereții și tuturor virtuților și harurilor din sufletul omului. Se zice că bărbații își demonstau dragostea, îndemânarea și curajul, culegând o floare de colț de pe stâncile munților și oferind-o iubitelor. Legenda din folclorul românesc indică apariția pe pământ a florii de colț în legătură nemijlocită cu momentul nașterii lui Iisus Hristos. Se spune că steaua care i-a călăuzit pe cei trei magi spre locul nașterii Domnului a stat o clipă deasupra Bethlehemeului și s-a gândit ce să facă mai departe, căci își îndeplinesc misiunea dată de Dumnezeu: „Să mai stau pe cer așa strălucitoare cum m-a făcut stăpânul lumii, nu se poate, fiindcă nu trebuie să uit că sunt unealtă smerită, sunt în mâna Domnului; și apoi s-ar înșela oamenii crezând că pe fiecare seară s-a născut Fiul. Unde să mă aciuiesc, dar, pe Pământ?”. Și coborî steaua de pe boltă să-și afle locul de odihnă. Călătorind peste mări și țări, peste ținuturi cu oameni mai sălbatici decât fiarele, care înrobeau alți oameni sau se războiau pe gustul conducătorilor, într-o zi... „steaua sosi deasupra unor munți înalți cu spinări îmbrăcate cu o iarbă scundă”, stânci golașe și molifiți trufași. Erau Bucegii, cufundați în liniște și pace, cum nu întâlnește nicăieri în lungă sa rătăcire în jurul Pământului. Nici chiote sălbatiche chemătoare la măceluri, nici vaete, nici plânsete; o tăcere adâncă nesfârșită. Și, desfăcându-se în mii de steluțe, căzu, de se agăță de steuri și ziduri uriașe; fiecare steluță se făcu o floare albă, moale ca lâna; și așa se înfăptui floarea Bucegilor” [10]. Floarea de colț este cântată în textele populare de dragoste, dar și în muzica ușoară, spre exemplu, Elena Merișoreanu<sup>4</sup> – *Floare frumoasă de colț* sau Ducu Bertzi<sup>5</sup> – *Floare de colț*.

Următoarea lucrare a lui Oleg Dobrovolschi este *Cântec* (2017)<sup>6</sup>. Prima impresie ne-a trimis spre instrumentul muzical tradițional ocarina, un aerofon confecționat din lut cu un sunet catifelat, folosit atât în folclorul copiilor cât și al adulților. După care imaginea s-a extins spre senzația unei multivocalități care tinde spre unison, sonorități se vibrează în diferite direcții, născându-se dintr-un nucleu, dintr-o matrice și revenind mereu unde-și au începutul.

Seria de lucrări *Capriccio*<sup>7</sup> (1997) ne direcționează spre alte dimensiuni ale muzicii – *Capriccio* muzical – o compoziție de virtuositate, cu formă liberă, în caracter vioi, deseori umoristic, cu treceri neașteptate de la o stare emoțională la alta. Compozitori ai barocului de la Girolamo Frescobaldi la Johann Sebastian Bach au scris *capriccio*. Ne amintim, de asemenea de seria de *Capriccio* a lui Niccolò Paganini în secolul al XIX-lea, când genul se bucura de popularitate. Felix Mendelssohn Bartholdy și Johannes Brahms au intitulat astfel piesele pentru pian. De asemenea, în secolul al

1 Oleg Dobrovolschi, *Izvoare*. Ceramică artistică. Chișinău, 2023, p. 15.

2 Idem, p.80.

3 Idem, p.18.

4 [https://www.youtube.com/watch?v=ZZXDBJCeC\\_E](https://www.youtube.com/watch?v=ZZXDBJCeC_E).

5 <https://www.youtube.com/watch?v=tgEmS9XzAkY>.

6 Oleg Dobrovolschi, *Izvoare*. Ceramică artistică. Chișinău, 2023, p.29.

7 Idem. pp.38-43.

XIX-lea Piotr Ilici Ceaikovski a scris *Capriccio italian* pentru orchestră și Nikolai Rimsky-Korsakov *Capriccio spaniol*. În secolul XX Igor Stravinsky a gândit Concertul pentru pian ca un *capriccio*; titlul ultimei opere a lui Richard Strauss este *Capriccio*, precum și al mai multor lucrări de la sfârșitul secolului XX ale compozitorului polonez Krzysztof Penderecki. Compozițiile lui Oleg Dobrovolschi *Capriccio* variază după numărul de piese, constituind un joc de stări emoționale, redade, s-ar părea aleatoric.

La fel și piesa din colecție – *Ronde* (2012)<sup>1</sup> creează o asociere cu o lucrare muzicală, ce are același titlu; o formă specifică, un caracter dansant de factură populară. În arhitectura rondoului muzical revine după fiecare episod un refren, ce are deseori altă sonoritate, datorită principiului predominant de contrast. La originea rondoului muzical „stau cântecele de dans medievale – denumite rondes („hore”), fiindcă se execută în cerc – provenind din folclorul Normandiei și sunt larg răspândite, începând cu sec. XIII-XIV și până în sec. XIX. Trubadurii din sec. XIII cultivă acest gen muzical – denumit de ei rondeau – în lucrări de factură monodică, executate responsorial, în care cupletele sunt redade de un solist, iar refrenul de către cor” [11]. Lucrarea lui Oleg Dobrovolschi *Ronde* ne sugerează aceeași mișcare rotativă cu marcarea constantă a sentimentului unei împliniri, dar de fiecare dată nuanțat diferit.

**În concluzie**, subliniem fascinantul puzzle genuin al artelor, care este creat de artiști din diferite domenii, aparent eterogene ca mod de manifestare, dar având legături profunde și subtile, ce transpar la nivelul percepției nemijlocite în anumite momente de contact, dând naștere, în final, la producții artistice originale. Lucrările de ceramică ale lui Oleg Dobrovolschi, expuse la Muzeul de Arte din Chișinău (27 ianuarie –26 februarie, 2023) și înserate în albumul *Izvoare* (2023), constituie nu numai piese valoroase de artă, demonstrând talentul maestrului Oleg Dobrovolschi, dar pot inspira creatori din diferite sfere ale artelor, inclusiv a cuvântului, pentru a realiza opere artistice inedite.

### Referințe bibliografice

1. HINDEMITH, P. *Mathis der Maler* [image video]. [accesat 16 ian. 2023]. Disponibil: <https://www.youtube.com/watch?v=aHmLE9BBtxI>
2. *Aceste melodii, simfonii și musicaluri inspirate de picturi celebre* [online]. [accesat 16 ian. 2023]. Disponibil: <https://slabire.koshachek.com/articles/aceste-melodii-simfonii-si-musicaluri-inspirate-de.html>
3. SAINT-SAËNS, C. *Danse Macabre* [image video]. [accesat 16 ian. 2023]. Disponibil: [https://www.youtube.com/watch?v=YyknBTm\\_YyM&t=9s](https://www.youtube.com/watch?v=YyknBTm_YyM&t=9s)
4. STRAVINSKI, I. *Progresul lui Rake* [image video]. [accesat 23 mar. 2023]. Disponibil: [https://www.youtube.com/watch?v=\\_JzdLqesAKk](https://www.youtube.com/watch?v=_JzdLqesAKk)
5. *Cariera unui libertin* [online]. [accesat 23 mar. 2023]. Disponibil: [https://koaha.org/wiki/The\\_Rake%27s\\_Progress](https://koaha.org/wiki/The_Rake%27s_Progress)
6. BJORN, Peter and John. *Blue Period Picasso* [image video]. 12 apr. 2011 [accesat 23 mar. 2023]. Disponibil: [https://www.youtube.com/watch?v=62\\_8urLKdQ8](https://www.youtube.com/watch?v=62_8urLKdQ8)
7. *Cântece inspirate de tablouri* [online]. [accesat 23 mar. 2023 ] Disponibil: <https://www.eclecticfm.ro/10-cantece-inspirate-de-tablouri/?cn-reloaded=1>
8. AMOS, T. *16 Shades of Blue* [image video]. [accesat 23 mar. 2023]. Disponibil: <https://www.youtube.com/watch?v=ysbuo4Ktr84>
9. Concertul picturilor din Galeria de Artă Europeană [online]. In: *Muzeul Național de Artă al României*: [site]. [accesat 23 mar. 2023]. Disponibil: <http://www.mnar.arts.ro/36-romana/674-concertul-picturilor-din-galeria-de-arta-european>
10. MANEA, M.-C. *Legenda florii de colț*. In: *Natura*: [site]. 9 mar. 2020 [accesat 19 febr. 2023]. Disponibil: <https://www.natura.md/legenda-florii-de-colt>
11. *Rondo – Gen și formă* [online]. [accesat 19 febr. 2023]. Disponibil: <https://www.scribd.com/document/413837172/Rondo-Gen-%C5%9Ei-Form%C4%83>

1 Idem. p.66.